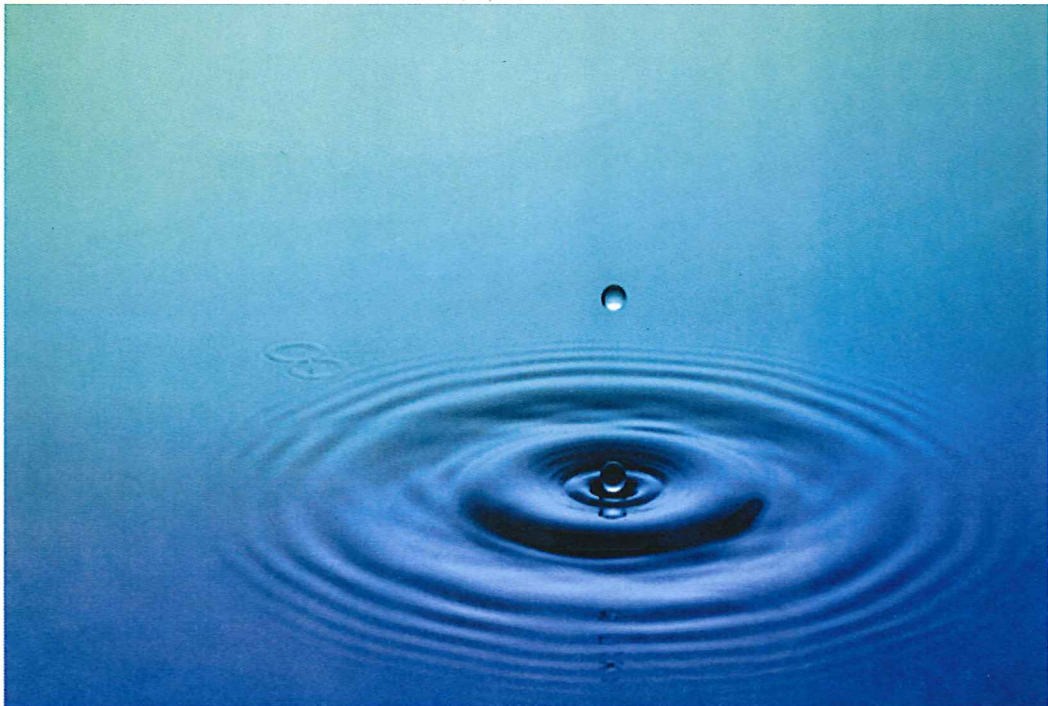

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Utvärdering 2013 av projekt finansierade ur anslag 2:4 Krisberedskap

Fyra projekt på temat farliga ämnen

MSB:s kontaktperson:
Kristina Westerdahl, 010-240 40 60

Publikationsnummer MSB648 - Februari 2014
ISBN 978-91-7383-414-8

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	6
1.1 Om utvärderingarna	6
1.2 Om projekten	6
2. Metod och underlag	7
2.1 Hur görs utvärderingen?	7
2.2 Avgränsningar	9
3. EpiSam	10
3.1 Bakgrund	10
3.2 Ansökan och mål.....	11
3.3 Aktörer, aktiviteter och former.....	11
3.4 Resultat	12
3.5 Effekter.....	13
3.6 Utvärdering av förmågornas dimensioner	15
3.7 Slutsatser.....	16
3.8 Rekommendationer	17
4. Zoonossamverkan	18
4.1 Bakgrund	18
4.2 Ansökan och mål.....	19
4.3 Aktörer, aktiviteter och former.....	20
4.4 Resultat	21
4.5 Effekter.....	23
4.6 Slutsatser.....	25
4.7 Rekommendationer	26
5. Gränsvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel	27
5.1 Bakgrund	27
5.2 Ansökan och mål.....	28
5.3 Aktörer, aktiviteter och former.....	29
5.4 Resultat	30
5.5 Effekter.....	31
5.6 Slutsatser.....	32
5.7 Rekommendationer	33
6. Operativa rutiner	34
6.1 Bakgrund	34
6.2 Ansökan och mål.....	34
6.3 Aktörer, aktiviteter och former.....	35
6.4 Resultat	35
6.6 Slutsatser.....	36
6.7 Rekommendationer	37
7. Andra utvärderingar	38

Sammanfattning

Projekten "EpiSam", "Zoonossamverkan", "Radioaktiva ämnen i livsmedel" och "Operativa rutiner" har under 2011-2013 finansierats ur regeringens anslag 2:4 Krisberedskap. Projekten har utvärderats av MSB med avseende på om projektens och 2:4-anlagets syfte att stärka samhällets samlade krisberedskapsförmåga har uppnåtts. Utvärderingarna ingår också i MSB:s förstudie för att börja utvärdera projekt finansierade ur anslaget.

Projekten har (så långt det går att bedöma) sannolikt lett till att samhällets samlade krisberedskapsförmåga stärkts avseende samverkan, gemensam planering och prioritering, gemensamma processer för hantering vid en händelse, kunskap och tillgång till kompetens men även genom ökad uppmärksamhet för den grundläggande riskhändelsen. I stort har den stärkta förmågan skapats för de händelser, hos de målgrupper och med de medel som avsågs i projekten. Finansiering ur anslag 2:4 Krisberedskap var i samtliga fall avgörande för den stärkta förmågan. Externa faktorer har haft en mindre påverkan i vissa projekt. Utvärderingen har inte möjlighet att bedöma i vilken grad förmågan stärkts.

Som ett led i att utveckla lärandet inom området samhällsskydd och beredskap formuleras också rekommendationer för framtida aktiviteter med syfte att stärka förmågan. Det finns rekommendationerna både specifikt till utförarna för varje projekt och allmänt till aktörerna inom krisberedskapssystemet.

Utvärderingarna har också gett värdefulla informationer och erfarenheter till MSB:s förstudie inför kommande utvärderingar av projekt finansierade ur anslag 2:4 Krisberedskap.

	Livsmedelsverket Totalförsvarets forskningsinstitut
Zoonossamverkan (2011-2013)	Statens veterinärmedicinska anstalt (projektledare) Jordbruksverket Livsmedelsverket Smittskyddsinstitutet Socialstyrelsen

Med tanke på förstudien har projekten valts så att de har olika utförare, olika genomförande (processer) och olika typ av mål och resultat. Alla projekt i förstudien avslutas under 2013. Det betyder dock att under hösten 2013 är aktiviteterna inom projekten helt eller i huvudsak genomförda. Det bör alltså finnas goda möjligheter att utvärdera projekten och att eventuella prognoser om delar i projekten som ännu inte slutförts också bör vara användbara i utvärderingen.

Varje projekt presenteras närmare i anslutning till utvärderingen (kapitel 3-6).

2. Metod och underlag

2.1 Hur görs utvärderingen?

Utvärderingen eftersträvar ett lärandeperspektiv. Utöver att ta fram och visa hur anslag 2:4 stärker krisberedskapsförmågan kommer den att ge rekommendationer om hur 2:4-anlagets positiva effekter på krisberedskapen kan ökas, hur eventuellt negativa effekter undviks och hur anslaget kan inriktas i framtiden för att få önskade effekter i krisberedskapssystemet. Målgruppen för lärandet är krisberedskapssystemet, främst regeringen och MSB, samt utförarna och avnämarna för de åtgärder anslag 2:4 finansierar.

Som ett ramverk för utvärderingen skapades figur 1 utifrån programteoretisk utvärdering. Den visar en schematisk översikt av hur anslag 2:4 Krisberedskap är tänkt att leda till stärkt krisberedskapsförmåga i samhället. Den är samtidigt ett flödesschema där tidsaxeln går från vänster till höger.

Figur 1. Schematisk bild över 2:4-finansierade projekt och deras effekt på krisberedskapsförmågan.

Övrigt

7. Vad har väsentligt påverkat projektets förväntade effekt på krisberedskapen, utöver anslag 2:4?

För "Episam" gjordes också en kompletterande analys av projektet bidrag till de övergripande förmågornas olika dimensioner, i en ansats att utvärdera projekten mot MSB:s övergripande inriktning för samhällsskydd och beredskap. Detta är främst ett bidrag till MSB:s förstudie inför kommande utvärderingar.

2.2 Avgränsningar

Projekten utvärderades med tanke på om de syftade till att förebygga eller att förbättra förmågan att hantera händelser.

Projektet "Zoonossamverkan" är omfattande och det är tänkbart att vart och ett av delprojekten kunde ha förtjänat en egen utvärdering. De fyra delprojekten har inte heller några tydliga kopplingar till varandra. Det medför att utvärderingen av projektet bygger på värderingar av fyra delar mer än en helhet. Alla delprojekt i "Zoonossamverkan" kommer inte slutföras 2013 som ursprungligen planerat.

För förstudien prioriterades att utvärdera flera projekt och att begränsa antalet intervjuade för varje projekt till fyra personer. Med tanke på storleken hos projektet "Zoonossamverkan" hade utvärderingen kunnat förbättras om förstudien medgett att fler personer intervjuats.

Ovanstående är inget hinder för utvärdering men begränsar möjligheten att bedöma effekten av projektet. Graden av effekt är också svår att bedöma eftersom det behövs en skala eller kriterier för att kunna mäta effekten.

Bedömningen av effekten på krisberedskapsförmågan av projektet görs så långt som möjligt med hänsyn till ovanstående begränsningar i utvärderingen.

Projektet syftade till att förbättra förmågan att hantera en händelse, och resultat och effekter för den förebyggande förmågan utvärderas därför inte. Graden av effekt är svår att bedöma eftersom det behövs en skala eller kriterier för att kunna mäta effekten.

Ursprungligen ingick också ett delprojekt om att ta fram ett verktyg för beslutsstöd men det avbröts tidigt i projektet eftersom det var för stort för projektet att genomföra. Projektet utvärderas med avseende på de genomförda delprojekten.

För förstudien prioriterades att utvärdera flera projekt och att begränsa antalet intervjuade för varje projekt till fyra personer vilket får ses som ett minimum. Utvärderingen av detta projekt begränsas väsentligt av att endast två intervjuer har kunnat genomföras och att information från någon avnämare helt saknas.

Jordbruksverket genomförde sammanlagt tio larmövningar på distriktsveterinärmottagningar i olika delar av landet, en privat stordjursstation och ett slakteri. Två utbildningsinsatser riktade till alla veterinärer om epizootier och relevant regelverk genomfördes SVA respektive Livsmedelsverket. SVA höll en föreläsningsserie under projekttiden och Livsmedelsverket tog fram en internetutbildning som kommer vara tillgänglig efter projektets slut. I föreläsningarna deltog sammanlagt 245 veterinärer.

Projektet ska öka landets krishanteringsförmåga genom att den initiala responstiden vid en kris förkortas. Effektmål för projektet är att det ska bidra till att höja och underhålla kunskapsnivån om de epizootiska sjukdomarna hos landets veterinärer. Det ska också bidra till att höja beredskapen och till att insatta åtgärder överensstämmer med gällande lagar. Projektets mål och aktiviteter stämde överens med 2010 års inriktningsbeslut för anslag 2:4 på flera punkter.

3.2 Ansökan och mål

Ansökan gjordes gemensamt av Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SVA i enlighet med rekommendation för projektmedel från 2:4- anslaget. Rekommendationen syftar till att främja samverkan. Före ansökan fanns redan en samverkan och som kan sägas ha lett fram till ansökan. Den befintliga samverkan har inneburit en gemensam identifiering av behovet av att stärka kunskap och beredskap avseende epizootier, vilket kunde omhändertas i detta projekt. Det fanns också ett annat 2:4-finansierat projekt, Epiwebb, som mer konkret föregick EpiSam. Projektets utförare påtalar att den befintliga samverkan har fördjupats tack vare projektet.

”Utan samverkan hade inte det här projektet blivit av. Det har varit en förutsättning för ett lyckat projekt.”

Projektets utförare upplevde att målen fortfarande var relevanta i slutet av projektet och avnämarna upplevde att deras förväntningar hade uppfyllts.

Slutsatser: Projektet har bidragit till att fördjupa befintlig samverkan och projektmålen var relevanta.

3.3 Aktörer, aktiviteter och former

En tydlig målgrupp hade valts ut för övningarna – distriktsveterinärer – och även länsstyrelsen deltog vilket visade sig värdefullt. SVA:s föreläsningsserie och vände sig till alla veterinärer, alltså en bredare men relevant målgrupp för aktiviteten. Webb-kursen som Livsmedelsverket tagit fram har också en relevant målgrupp och vänder sig brett till veterinärer och andra yrkesgrupper

distriktsveterinärerna och olika myndigheter när veterinärerna i övningen ringde de faktiska funktionerna hos myndigheterna. Detta inslag i övningarna bedömde både utförare och avnämare som värdefullt. Detta ledde till att veterinärernas förtroende för myndigheterna ökade men också att oklarheter i larmkedjan upptäcktes och förbättringar kunde föreslås.

Länstyrelsernas deltagande i övningarna ledde också indirekt till ökade kontakter inom krisberedskapssystemet. Det upptäcktes att det finns ett pågående projekt som kallas ”Samverkansformer mellan länstyrelser och Jordbruksverket” som EpiSam har haft kontakter med under projekttiden.²

Larmkedjan vid misstanke om eller fall av epizootisk sjukdom är en viktig process i krisberedskapssystemet. Att korta responstiden och öka förståelsen för myndigheternas olika roller (hos veterinärerna och myndigheterna) var målet för larmövningarna. Det är svårt att mäta responstiden vid ett misstänkt eller bekräftat fall eftersom det skulle kräva ett faktiskt fall av epizooti eller upprepning av övningarna med samma deltagare. Att veterinärernas kunskap och medvetenhet om denna sjukdomsgrupp har höjts kan ge förkortad responstid. De oklarheter och brister som dokumenterats och de förbättringsåtgärder som föreslås enligt Jordbruksverket kommer sannolikt bidra till kortare responstid.³

Ett viktigt inslag i projektets olika delar är att öka kunskapen om de regelverk, roller och ansvarsfördelning som är relevanta vid misstanke om eller fall av

”Veterinärerna har fått bättre förtroende för myndigheterna och det stöd som de kan ge.”

epizooti. Dessa kan ses som befintliga processer i krisberedskapssystemet. Krisberedskapsförmågan ökar troligen när kunskapen om och implementeringen av dessa processer förbättras.

Slutsatser: Sannolikt har projektet bidragit till ökad krisberedskapsförmåga. Den ökade förmågan härrör direkt ur den ökade kunskapen och medvetenheten om epizootier, ökat förtroende hos veterinärerna för berörda myndigheter samt att brister upptäckts och börjat åtgärdas.

3.5 Effekter

Projektet var helt inriktat på att stärka förmågan att förbereda för och hantera en epizootihändelse och därför utvärderas denna typ av krisberedskapsförmåga.

² Jordbruksverket, ”EpiSam larmövningar, slutrapport”, 2013.

³ Jordbruksverket, ”EpiSam larmövningar, slutrapport”, 2013.

framtiden kan krisberedskapsförmågan avseende epizootier stärkas genom att kunskap och medvetenhet höjs hos t.ex. djurägare.

Krisberedskapsförmågan har stärkts hos målgruppen veterinärer men även i viss mån hos fler aktörer som centrala myndigheter och länsstyrelser. Därmed kan man säga att samhällets samlade förmåga har stärkts.

Slutsatser: Projektet har sannolikt lett till att samhällets samlade krisberedskapsförmåga stärkts avseende epizootier, mätt som kortare responstid, även om detta endast kan säkerställas genom t.ex. en inträffad händelse. Förmågan har stärkts hos målgruppen – veterinärer – i olika delar av landet, och främst men inte enbart hos distriktsveterinärerna. Den stärkta förmågan kan spåras direkt till projektets resultat. Det är huvudsakligen webbkursen som innebär att projektets resultat består efter projekttiden, men även den höjda kunskapen och medvetenheten bidrar till hållbarhet över tiden. Anslag 2:4 har varit helt avgörande för projektets genomförande.

3.6 Utvärdering av förmågornas dimensioner

Ett annat sätt att analysera om och i så fall hur EpiSam har bidragit till stärkt krisberedskapsförmåga är att analysera bidraget till de övergripande förmågornas olika dimensioner: ledning och ledarskap, samverkan, kommunikation, kunskap och kompetens samt resurser.

Ledning och ledarskap

För bra ledning och ledarskap vid en händelse bör rätt beslut fattas. Beslutet ska vara relevant till sitt innehåll och fattas på rätt sätt vilket i sin tur kräver att beslutsfattarna har kunskaper och kompetens om händelsen. Projekt som höjer kunskap och kompetens kan bidra till bättre ledning och ledarskap. EpiSam kan bidra till denna dimension t.ex. genom att höja kunskap om regelverk, roller och ansvarsfördelning i krisberedskapssystemet. Veterinärerna som är målgrupp för projektet är beslutsfattare i det inledande tidskritiska skedet av en epizootihändelse. Att de har kunskaper både om sjukdomarna och hur en händelse ska hanteras samt förtroende för övriga berörda aktörer bidrar till bättre beslutsfattande och därmed ledning och ledarskap i krisberedskapssystemet.

I denna dimension igår även styrinstrument som påverkar beslutsfattandet, t.ex. regelverk, som EpiSam bidragit till genom att sprida kunskapen om befintliga regelverk.

Samverkan

Samverkan är en dimension som förbättrar alla delar och skeden i krishantering. EpiSam bidrar tydligt även till denna förmåga, t.ex. genom att olika aktörer deltog i övningarna, vilket i sin tur ledde till ökat förtroende och att förbättringar i krisberedskapsförmågan kunde initieras. Att kunskapen om

webb-kursen som innebär att projektets resultat består efter projekttiden, men även den höjda kunskapen och medvetenheten bidrar till hållbarhet över tiden. Anslag 2:4 har varit helt avgörande för projektets genomförande.

Sammantaget har EpiSam bidragit till stärkt krisberedskapsförmåga så långt det går att bedöma. Den stärkta förmågan har skapats för de händelser (epizootier), hos den målgrupp (veterinärer) och med de medel (ökad kunskap, kompetens och medvetenhet) som avsågs i projektet. Den stärkta krisberedskapsförmågan bygger på olika dimensioner och de aktiviteter som genomfördes inom projektet. Finansiering ur anslag 2:4 Krisberedskap var avgörande för den stärkta förmågan. Utvärderingen har inte möjlighet att bedöma i vilken grad förmågan stärkts.

3.8 Rekommendationer

Utvärderingen har inriktats på att bedöma om krisberedskapsförmågan stärkts. Man kan samtidigt se att utvärderingens slutsatser kan leda fram till olika rekommendationer. Eftersom EpiSam avslutas i december 2013 är det inte meningsfullt att rekommendationer rör specifikt det här projektet. Däremot kan utvärderingen ge ledning för framtida liknande övningar och kunskapshöjande projekt eller som syftar till att ytterligare stärka förmågan mot epizootier.

Som ett led i att utveckla lärandet inom området samhällsskydd och beredskap formuleras nedan förslag på rekommendationer för framtida aktiviteter med syfte att stärka krisberedskapsförmågan. Till myndigheterna som utförde projektet för att fortsatt stärka förmågan avseende epizootier rekommenderar MSB att:

- a. fler inom målgruppen veterinärer får ta del av insatser för att höja kunskap och medvetande om epizootier,
- b. målgruppen breddas, t.ex. till djurägare,
- c. webb-kursen kan kompletteras med framtida övningar och föreläsningar, särskilt som det finns utarbetade koncept för båda aktiviteterna, och
- d. responstiden vid misstanke eller bekräftad händelse kan mätas eller uppskattas som ett mått på krishanteringsförmågan.

Det går också att dra mer generella slutsatser om hur samhällets samlade krisberedskapsförmåga kan stärkas. Utifrån dessa ger MSB mer allmänna rekommendationer, som riktar sig t.ex. till alla utförare av 2:4-finansierade projekt, att:

- e. relevanta aktörer gemensamt genomför aktiviteter för att stärka förmågan eftersom det ger ett mervärde,

I december 2009 hölls ett seminarium i Sigtuna om förbättrad beredskap mot zoonoser med deltagande från myndigheterna och andra aktörer berörda av zoonosfrågor. Seminariet ledde till att frågeställningar identifierades för en projektansökan om medel från anslag 2:4 för att förbättra samverkan mellan de berörda myndigheterna. Dessa blev sedan fyra delprojekt inom projektet Zoonos-samverkan, i korthet:

1. Förstudie om samordning av befintliga system för övervakning av och data om zoonoser, samt delning av mikrobiologisk information.
2. Skapande av strategidokument (handlingsplaner), dels för enskilda zoonoser (t.ex. *Salmonella*) och dels en översyn av den nationella handlingsplanen för zoonosutbrott.
3. Centrala utbrottsgruppen (CUG) för att samordna och utvärdera utbrottsutredningar. Gruppen ska regelbundet överlägga kring aktuella utbrott och lämna förslag på riskhanteringsåtgärder, både under pågående utbrott och efter utvärdering av inträffade utbrott. Delprojektet inkluderar en utvärdering av CUG.
4. Utveckling av en myndighetsövergripande portal för att synliggöra och kommunicera den verksamhet som bedrivs inom zoonosfären i Sverige, och som en ingång till myndigheternas samlade kunskap om zoonoser.

En styrgrupp skapades för att hålla ihop delprojekten. En mer detaljerad beskrivning av delprojekten finns i bilaga 1.

En kontakt mellan SVA och Innovationsrådet i ett annat sammanhang ledde till att Innovationsrådet studerade samverkan i zoonosfrågor som ett exempel på samverkan i staten. Innovationsrådet publicerade en rapport som ett resultat av samarbetet mellan myndigheterna.⁷

4.2 Ansökan och mål

Rekommendationen om gemensam ansökan upplevdes positivt. Eftersom detta är ett samverkansprojekt var samverkan en förutsättning för projektet.

Rekommendationen är en möjlighet att stärka delar av krisberedskapsförmågan där myndigheterna har gemensamma uppdrag som de inte enskilt klarar av att lösa. En gemensam ansökan har också ett värde som en

”Anslaget ger möjligheter för en myndighet att delta och göra något litet som annars skulle varit en flaskhals för någon annan.”

⁷ Innovationsrådet, ”Sjukdomar utan gränser – Utmaningar och möjligheter i komplex myndighetssamverkan kring zoonoser”, 2012.

Prioriteringsarbetet var inte del i 2:4-projektet men strategidokumentet var en förutsättning för det.

Förstudien om datadelning har varit betydelsefull eftersom den lett till att problem med nuvarande lagstiftning om sekretess och datadelning mellan myndigheter lyfts till myndigheternas ledning och i förlängningen kan leda till förändringar i lagstiftningen.

CUG var värdefull eftersom den innebar en systematisk genomgång och dokumentation av kända problem med utbrotsutredningar. Det har i sin tur lett till förbättrade utbrotsutredningar. En respondent påtalade dock att CUG inte levde upp till förväntningarna vilket föreföll bero på att syftet med gruppen inte tydliggjorts tillräckligt. Därför upplevdes också gruppen och dess arbete som oklart av respondenten.

Projektets aktiviteter delades upp i fyra delprojekt utifrån myndigheternas uppdrag och områden där de naturligt har en ledande roll. Att utgå från existerande strukturer påtalades som positivt för projektets resultat.

Arbetsformerna för delprojekt har varit olika utifrån vad man velat uppnå och de olika förutsättningarna i delprojekten.

Projektets fyra delprojekt har hållits ihop av en mindre grupp som varit med under hela projekttiden och känner varandra sedan förut vilket bidragit till samverkan i projektet.

Slutsatser: Utförarna av projektet kan ses som givna i och med att samverkan redan fanns före projektet och deltagandet utgår också från respektive myndighets uppdrag. Målgruppen för projektet, aktiviteterna och arbetssätten/processerna har varit anpassade utifrån projektets syfte och mål. Privata aktörer har bjudits in när det har varit relevant. Det som framkommit i intervjuerna talar för att det är aktiviteterna i sig som stärkt krisberedskapsförmågan. Dessutom förefaller samverkan ha åstadkommit utöver vad som planerats i projektansökan, framförallt mellan myndigheterna men också i och med samarbetet med Innovationsrådet.

4.4 Resultat

Förstudien om datadelning lett fram till att det identifierats att lagstiftning kan utgöra hinder för datadelning i syfte att stärka krisberedskapsförmågan. Identifieringen har i sin tur lett till att frågan om lagstiftningens utformning i förhållande till myndigheternas behov av datadelning har lyfts till myndigheternas ledning som kan ta den vidare till departementsnivå.

De strategidokument som tagits fram inom projektet "Zoonossamverkan" innebär att det etablerats en process för gemensamma strategier och prioriteringar av åtgärder mot specifika zoonoser.

Samarbetet med Innovationsrådet ledde fram till en rapport som analyserar befintlig samverkan i zoonosfrågor och ger en rad förslag till stärkt samverkan.⁸

Slutsatser: Projektets resultat har sannolikt stärkt krisberedskapsförmågan. Den samverkan som fanns före projektet har stärkts ytterligare mellan myndigheterna som är berörda av zoonosfrågor. Samverkan har stärkts på flera sätt och på olika nivåer mellan myndigheterna. I delprojekten har samverkan skett med privata aktörer respektive landstinget. Trots att en utvecklad samverkan i flera fora (t.ex. Zoonossamverkansgruppen och Zoonosrådet) fanns före projektet, förefaller det ha funnits behov av ytterligare ett samverkansforum för informationsutbyte som CUG fyller genom att gruppen får ett förändrat uppdrag.

Ett strukturellt hinder för förbättrad krisberedskapsförmåga har identifierats och därmed har myndigheterna kunnat påbörja en dialog om förbättringsåtgärder. Förbättrade utbrottsutredningar och målgruppsanalys innebär förbättrad hantering av och kommunikation om zoonoser i framtiden.

4.5 Effekter

Delprojekten om strategidokumentet och kommunikation är förebyggande, dvs. syftar till att minska risken att zoonoser inträffar. Framförallt strategidokumentet är betydelsefulla för den stärkta förmågan. Respondenterna nämner att dokumentet är långsiktiga, innebär samsyn om sjukdomarna, har lett till gemensamma prioriteringar och förtydligat ansvaret för varje myndighet. Dokumentet har förankrats brett, hos både offentliga och privata aktörer. De identifierade målgrupperna för kommunikation är ett steg framåt även om fortsatt arbete med kommunikationsfrågor troligen behövs.

Projektet syftade också till att hantera utbrott av zoonoser när de inträffar, mer specifikt genom att utbrottsutredningarna förbättras. Behovet av mer informationsutbyte som tidigare skett informellt i CUG kommer (åtminstone delvis) att tillgodoses genom att gruppen får

”Det är svårt att säga om projektet förbättrat hanteringen eftersom det beror på vad som händer, var det händer och hur stort det är.”

detta som uppgift i framtiden. Den datadelning som var ämnet för en förstudie inom projektet syftade till tidig varning och förbättrad lägesbild. (Genomförandet av datadelning baserat på förstudien ligger dock utanför utanför projektet.)

⁸ Innovationsrådet: ”Sjukdomar utan gränser – Utmaningar och möjligheter i komplex myndighetssamverkan kring zoonoser”, 2012.

Utvärderingen har inte möjlighet att bedöma i vilken grad förmågan stärkts.

4.6 Slutsatser

Stärkt samverkan var syftet med projektet och att samverka om ansökan var både naturligt och hade ett principiellt värde för de sökande myndigheterna.

Utförarna av projektet kan ses som givna i och med att samverkan redan fanns före projektet och deltagandet utgår också från respektive myndighets uppdrag. Målgruppen för projektet, aktiviteterna och arbetssätten har varit anpassade utifrån projektets syfte och mål. Privata aktörer har bjudits in när det har varit relevant. Det som framkommit i intervjuerna talar för att det är aktiviteterna i sig som stärkt krisberedskapsförmågan. Dessutom förefaller samverkan ha åstadkommit utöver vad som planerats i projektansökan, framförallt mellan myndigheterna men också i och med samarbetet med Innovationsrådet.

”Det går inte att komma ifrån att den personliga kontakten spelar roll... Det är människorna som gör att det fungerar.”

Projektets resultat har sannolikt stärkt krisberedskapsförmågan. Som ett resultat av projektet har samverkan stärkts mellan

myndigheterna som är berörda av zoonosfrågor. Samverkan har stärkts på flera sätt och på olika nivåer mellan myndigheterna. I delprojekten har samverkan skett med privata aktörer respektive landstinget. Trots att en utvecklad samverkan i flera fora (t.ex. Zoonossamverkansgruppen och Zoonosrådet) fanns före projektet, förefaller det ha funnits behov av ytterligare ett samverkansforum för informationsutbyte som CUG fyller genom att gruppen får ett förändrat uppdrag.

Ett strukturellt hinder för förbättrad krisberedskapsförmåga har identifierats och därmed har myndigheterna kunnat påbörja dialog om förbättringsåtgärder. Förbättrade utbrottsutredningar och målgruppsanalys innebär förbättrad hantering av och kommunikation om zoonoser i framtiden.

Projektet har sannolikt lett till att samhällets samlade krisberedskapsförmåga stärkts avseende zoonoser. Den stärkta förmågan har skapats för de händelser (zoonoser), hos den målgrupp (centrala myndigheter) och med de medel (stärkt samverkan, gemensamma strategier, förbättrade utbrottsutredningar och en målgruppsanalys) som avsågs i projektet, även om alla delprojekt inte nått så långt som planerat. Den stärkta förmågan kan spåras direkt till projektets resultat.

Det är huvudsakligen strategidokumentet och den centrala utbrottsgruppen som innebär att projektets resultat består efter projektiden. Fler förslag till stärkt zoonossamverkan har samtidigt erhållits genom ett myndighets-

- g. målgrupperna breddas så att fler aktörer än de centrala myndigheterna, och helst också utanför offentlig sektor, är delaktiga i olika initiativ att stärka förmågan, och
- h. utvärderingar görs av hela projekt eller, vid mer omfattande projekt, av delprojekt, t.ex. övningar och utbildningar.

5. Gränsvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel

5.1 Bakgrund

Om radioaktiva ämnen i livsmedel

Radioaktiva ämnen kan utgöra en hälsorisk för människan. Om sådana ämnen förekommer i livsmedel kan människans inre organ utsättas för joniserande strålning som kan leda till cancer.¹⁰ För att hålla stråldosen från radioaktiva ämnen i livsmedel på en acceptabel nivå har EU förberett gränsvärden i livsmedel för ett stort antal radioaktiva ämnen. Dessa gränsvärden kommer att användas om radioaktiva ämnen skulle spridas t.ex. vid en kärnkraftsolycka.

Om det sker ett utsläpp av radioaktiva ämnen är det viktigt att myndigheterna i Sverige kan agera snabbt. Olika utsläpp kan innehålla olika radioaktiva ämnen och analyser av olika scenarion behövs för att ge kunskap om vilka ämnen som är intressanta att mäta i olika situationer. Det krävs också att det finns mätmetoder för varje radioaktivt ämne som kan förekomma i livsmedel för att man ska kunna kontrollera att ämnena inte överstiger gränsvärdena för livsmedel. I Sverige är det Livsmedelsverket som har ansvaret för att följa upp att livsmedelskontrollen fungerar och att gränsvärdena efterlevs.

Om projektet

Under projektet "Gränsvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel" var syftet att Livsmedelsverket och Jordbruksverket successivt ökar sina kunskaper om vilka radioaktiva ämnen som kan bli aktuella att kontrollera och vilka områden inom livsmedelskedjan som bör prioriteras vid olika scenarion med radioaktiva och nukleära ämnen.¹¹ Vid projektets slut avser Livsmedelsverket och Jordbruksverket också att ha god kunskap om vilka laboratorieförmågor med mera som krävs för att vid en radiologisk händelse som påverkar livsmedelskedjan, ge ett tillräckligt säkert underlag för de beslut som ska fattas

¹⁰ Mer information finns t.ex. i del II i FOI:s rapport "Livsmedelsproduktionen vid nedfall av radioaktiva ämnen", 2002.

¹¹ Baserad på Livsmedelsverkets och FOI:s projektansökan "Radioaktiva ämnen i livsmedel - efterlevnad av gränsvärden" till MSB (2010); se bilaga 1.

5.3 Aktörer, aktiviteter och former

Projektgruppen förefaller ha fungerat väl. FOI har tagit största ansvaret för genomförandet av projektet. Myndigheterna upplever att de har kommit närmare Strålsäkerhetsmyndigheten genom projektet.

Fler aktörer hade kunnat delta eller delta mer aktivt i projektet enligt respondenterna. Strålsäkerhetsmyndigheten berörs av projektet men har inte deltagit i utförandet utan följt projektet genom att delta i dess styrgrupp. En respondent såg att myndigheten skulle ha kunnat medverka i utförandet istället.

”Vi har kommit närmare Strålsäkerhetsmyndigheten i projektet. De var inte med från början i projektet men har kommit med i styrgruppen.”

Andra aktörer som med fördel kunde ha deltagit är representanter för livsmedelsnäringen och primärproduktionen, t.ex. Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Jordbruksverket hade kvalificerad kompetens men den fanns inte tillgänglig i tillräcklig utsträckning för att myndigheten skulle kunna delta fullt ut i projektet, vilket hade varit önskvärt. Styrgruppen hade kunnat kompletteras med en representant från MSB som på så sätt hade kunnat följa projektet.

Respondenterna upplevde att det var få deltagare i workshopen i Gävleborgs län. Miljö- och hälsovårdsinspektörer från endast två av länets tio kommuner deltog. Andra aktörer som representerade fler beredskapsfunktioner och kompetensområden hade kunnat vara representerade, t.ex. från räddningstjänsten och företag i länet som utför strålningsmätningar eller för lantbruksområdet.

Workshopparna som aktivitet ledde till ett ömsesidigt utbyte av kunskap och information för utförarna. Till exempel fick projektgruppen förståelse för vilka problem länsstyrelser och kommuner upplever, samtidigt som de kunde kommunicera om frågeställningarna i projektet. En respondent upplevde däremot att det blev förhållandevis lite diskussion på workshopen. En större grupp med bredare representation av aktörer kunde ha lett till mer diskussioner och bredare förankring.

Avnämarna ansåg att workshop som form inte var lika bra som ett mer traditionellt möte för information och utbildning. Upplägget av workshopen upplevdes dock som bra av respondenterna. Den informationen som gavs blev uppskattad av olika deltagare, även av de som redan hade kunskaper på området. Diskussionerna upplevdes olika av deltagarna, både som bra och som för liten i omfattning.

Som nämnts upplevdes det begränsade deltagandet i workshopen som mindre bra. Orsakerna till att inte fler deltog är inte känt men respondenterna nämner bla. att inbjudan skickades med kort varsel och att beteckningen ”workshop”

Kunskaperna om radioaktivitet i livsmedel, gränsvärden och mätningar har höjts i två län där workshopparna hölls. Hos projektets utförare har kunskaperna ökat om hur den tänkta ansvarsfördelningen fungerar i verkligheten och vilka problem som regional och lokal nivå upplever.

Delprojektet om mätmetoder förefaller ha lett till de kunskaper som det syftade till. Att det finns olika mätinstrument hos olika aktörer lyftes på workshopen och en kunskap som kan vara viktig att förhålla sig till i fortsatt arbete kring övervakning av radioaktiva ämnen.

Slutsatser: Projektets resultat har sannolikt stärkt krisberedskapsförmågan genom att höja kunskaperna hos målgruppen, utveckling av samverkan, ökad uppmärksamhet för den grundläggande frågeställningen samt kunskap och kompetens för mätningar av radioaktiva ämnen.

5.5 Effekter

Projektet var helt inriktat på att stärka förmågan att förbereda för och hantera en händelse med risk för radioaktiva ämnen i livsmedel och därför utvärderas denna typ av krisberedskapsförmåga.

Projektet har troligen stärkt krisberedskapsförmågan genom att uppmärksamma problematik kring radioaktiva ämnen i livsmedel. Detta är kanske den främsta effekten av projektet eftersom spridning av radioaktiva ämnen är en händelse som inträffar mycket sällan och därför riskerar att bli nedprioriterad i arbeten som rör samhällets krisberedskapsförmåga.

Som exempel på ökad uppmärksamhet har workshopen i Gävleborgs län ökat intresset för att genomföra kommunernas referensmätningar av bakgrundsstrålning. I kombination med kärnkraftsolyckan 2011 i Japan, kommer workshopen också påverka länsstyrelsens övningar och utbildningar. Den ökade medvetenheten och kunskapshöjningen som projektet inneburit kan i sin tur leda till riskanalyser som identifierar behov av utbildning och samverkan. Det har också lett till flera nya idéer hos de centrala myndigheterna för att stärka krisberedskapen på området.

Samtidigt har det begränsade antalet personer och aktörer som deltagit i projektet också i någon mån begränsat effekten av det. Projektets frågeställningar rör en bredare målgrupp än de centrala myndigheterna och med tanke på att workshopen var uppskattad hade ett bredare deltagande och en större spridning varit önskvärd.

Projektets resultat och effekt har troligen god hållbarhet över tid och på flera sätt. Här följer några exempel med direkt bäring på beredskap för en situation med spridning av radioaktiva ämnen:

Projektet identifierade samverkansforumet NESAs som en bra konstellation för att fortsätta arbeta med beredskap om radioaktiva ämnen och myndigheterna

för den grundläggande frågeställningen samt kunskap och kompetens för mätningar av radioaktiva ämnen.

Projektet har (så långt det går att bedöma) sannolikt lett till att samhällets samlade krisberedskapsförmåga stärkts avseende radioaktiva ämnen i livsmedel, främst genom att uppmärksamma problematiken men även genom höjd kunskap och kompetens på området. Den stärkta förmågan har skapats hos den målgrupp (de centrala myndigheterna) och med de medel som avsågs i projektet. Utvärderingen har inte möjlighet att bedöma i vilken grad förmågan stärkts. Projektet är troligen hållbart över tid på olika sätt. Externa faktorer förefaller ha påverkat effekterna både i positiv och negativ riktning.

5.7 Rekommendationer

Utvärderingen har inriktats på att bedöma om krisberedskapsförmågan stärkts. Man kan samtidigt se att utvärderingens slutsatser kan leda fram till olika rekommendationer. Eftersom projekt "Radioaktiva ämnen i livsmedel" avslutas i december 2013 är det inte meningsfullt att rekommendationer rör specifikt det här projektet. Däremot kan utvärderingen ge ledning för framtida liknande övningar och kunskapshöjande projekt eller som syftar till att ytterligare stärka förmågan vid händelser med radioaktiva ämnen.

Som ett led i att utveckla lärandet inom området samhällsskydd och beredskap formuleras nedan förslag på rekommendationer för framtida aktiviteter med syfte att stärka krisberedskapsförmågan. Projektet har varit uppskattat bland sina deltagare och till myndigheterna som utförde projektet rekommenderar MSB därför att:

- a. projektets resultat och effekter sprids till fler,
- b. fler aktörer, gärna från lokal och regional nivå samt privat sektor engageras i liknande projekt i framtiden,
- c. fler deltagare är mer aktiva deltagande i liknande projekt i framtiden, och
- d. beakta att vad olika aktiviteter kallas kan påverka hur många som deltar.

Det går också att dra mer generella slutsatser om hur samhällets samlade krisberedskapsförmåga kan stärkas. Utifrån dessa ger MSB mer allmänna rekommendationer, som riktar sig t.ex. till alla utförare av 2:4-finansierade projekt, att:

- e. fler aktörer än de centrala myndigheter som är utförare av ett projekt kan engageras i enskilda aktiviteter för att stärka förmågan eftersom det ger ett mervärde,

rutiner kring prover hade uppdaterats men det hade inte inkluderat de forensiska aspekterna.

Slutsatser: Projektets mål är fortfarande relevanta och finansiering ur anslag 2:4 var avgörande för projektet.

6.3 Aktörer, aktiviteter och former

Det var bra att operativa aktörer deltog i projektet eftersom de är de framtida användarna av handboken i operativa rutiner. Dessutom fanns flera olika kompetenser representerade i projektgruppen. Respondenterna upplevde också att en mindre krets deltagare var bra och gav god kännedom om och förståelse om övriga myndigheter i projektet. De påtalar också att kontinuiteten varit god, alltså att samma personer deltagit som representanter för sina myndigheter.

”Vi har fått bättre kontakt och förståelse för hur vi kan arbeta tillsammans.”

Projektgruppen har huvudsakligen arbetet i mötesform på ett väl strukturerat sätt för att ta fram handboken. Andra aktiviteter och former som förekommit är olika studiebesök och ett seminarium för att presentera projektets resultat med en workshop om fortsättning efter projektet (juni 2013). Såväl studiebesök som seminarium och workshop förefaller ha varit uppskattade.

Slutsatser: Relevanta aktörer och kompetenser har deltagit i projektet. Projektets aktiviteter och arbetsformer har varit anpassade för att uppnå dess syfte.

6.4 Resultat

Projektet har inneburit nätverkande som nämnts ovan. Arbetet med handboken innebär också att en process har skapats för omhändertagande av prover som omfattar kontakter mellan olika aktörer, att transporter av okända prover har undersökts och hur analysutrustning i Sverige kan delas av myndigheterna för ett effektivare nyttjande av landets resurser. Rutinerna har dessutom testats vid en skarp händelse 2012 med ett misstänkt pulverbrev på en ambassad.

Förutom handboken som resurs så har projektet också inneburit en viss utveckling av laboratorieresurser där kompetens för olika prov och analyser breddats.

Slutsatser: Projektets resultat har bidragit till stärkt krisberedskapsförmåga, främst i och med handboken men även med stärkta nätverk och processer samt

även genom stärkta nätverk och processer samt ökad kompetens. Projektets resultat har dessutom använts vid en faktisk händelse.

Utvärderingens slutsatser bygger på ett begränsat underlag och det finns inte heller möjlighet att bedöma i vilken grad förmågan stärkts.

6.7 Rekommendationer

Utvärderingen har inriktats på att bedöma om krisberedskapsförmågan stärkts. Man kan samtidigt se att utvärderingens slutsatser kan leda fram till olika rekommendationer. Eftersom "Operativa rutiner" avslutas i december 2013 är det inte meningsfullt att rekommendationer rör specifikt det här projektet. Däremot kan utvärderingen ge ledning för framtida liknande övningar och kunskapshöjande projekt eller som syftar till att ytterligare stärka förmågan mot epizootier.

Som ett led i att utveckla lärandet inom området samhällsskydd och beredskap formuleras nedan förslag på rekommendationer för framtida aktiviteter med syfte att stärka krisberedskapsförmågan. Till myndigheterna som utförde projektet för att fortsatt stärka förmågan rekommenderar MSB att:

- a. en process för uppdatering av de operativa rutinerna och handboken tas fram,
- b. behov och brister i krisberedskapsförmågan som identifierats under projektet dokumenteras, som ett underlag till fortsatt utveckling av krisberedskapsförmågan, och
- c. de operativa rutinerna/handboken används i ett vidare sammanhang, t.ex. i utbildningar och övningar.

Det går också att dra mer generella slutsatser om hur samhällets samlade krisberedskapsförmåga kan stärkas. Utifrån dessa ger MSB mer allmänna rekommendationer, som riktar sig t.ex. till alla utförare av 2:4-finansierade projekt, att:

- d. utvärderingar görs av hela projekt eller delprojekt,
- e. former för att engagera avnämare av de 2:4-finansierade projekten i utvärderingarna utvecklas, och
- f. former för hantering av sekretessbelagd information som direkt rör 2:4-projekten utvecklas.

utvärdering i större skala av 2:4-finansierade projekt. Förstudiens resultat handlar om hur kommande utvärderingar kan genomföras, t.ex. vilka aktörer som är berörda av projekten som kan och bör lämna sin syn på effekterna, lämplig tid för insamling av information, vem som bör genomföra utvärderingarna, begränsningar med mera. Resultaten i förstudien ledde fram till en rad rekommendationer, där de flesta riktar sig till MSB och utförarna av 2:4-projekt, men det finns även några på en mer övergripande nivå av strategisk karaktär. Erfarenheterna från dessa utvärderingar redovisas i en separat rapport.¹⁶

9. Tack

Ett stort tack till alla utförare och avnämare som har delat med sig av sina erfarenheter och synpunkter (en del på sin lediga tid) och därmed möjliggjort utvärderingarna och förstudien.

¹⁶ Westerdahl, K., "Förstudie inför utvärdering av projekt finansierade ur anslag 2:4 Krisberedskap", MSB, 2014.

Bilaga 1 Förkortningar

CBRNE	Kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva ämnen
CUG	Central utbrottsgruppen
FOI	Totalförsvarets forskningsinstitut
MSB	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
NESA	Nationella expertgruppen för sanering
RSA	Risk och sårbarhetsanalys
SVA	Statens veterinärmedicinska anstalt

inriktningar har genomförts med centralt placerad personal, berörda delar av näringen och andra organisationer.

Vid en smittsam djursjukdom är varje enskild veterinär en viktig resurs för att snabbt få igång smittspårningsarbete och andra åtgärder som måste vidtas. Landets veterinärer består delvis av Jordbruksverkets ca 350 distriktsveterinärer, privata veterinärer samt veterinärer på slakterier. Många av dessa har inte blivit djupare involverade i de ovan beskrivna förändringarna.

Projektet kommer att genomföras i tre distinkta steg vars huvudsyfte är att öka den regionala/lokala beredskapen. Varje myndighet har ansvar för utveckling och genomförande av en del i projektet.

Dock deltar alla myndigheter i alla delar. Varje myndighet kommer att inkomma med egna ansökningar inom ramen av EPISAM.

Steg 1 är jordbruksverket huvudansvarig för. SJV avser att planera, genomföra samt utvärdera ett tiotal övningar på det regionala/lokala planet. Övningarna avser att stärka krisarbetsförmågan ffa genom att förkorta uppstartstiden. Utvärderingarna kommer att ingå som en del i verkets krisarbete.

Dessa mål och aktiviteter ligger väl i linje med Inriktningsbeslutet för anslag 2:4 på flera punkter, särskilt:

identifiera ansvarsförhållanden och roller (5.1 sid.14), utveckling av arbetssätt för gemensam syn på hot- och riskbilder (5.2 sid 16), förbättrade förutsättningar för att fatta koordinerade beslut vid en kris (5.3 sid.18), utvecklande av arbetet med lägesbilder och informationsdelning mellan myndigheter (5.4 sid. 19), samt kunskapsutveckling (5.6 sid.22).

2.2 Effekter

Projektet ska bidra till att höja och underhålla kunskapsnivån om de epizootiska sjukdomarna hos landets veterinärer. De ska också bidra till att höja beredskapen och till att insatta åtgärder överensstämmer med regelverket.

Projektet ska öka landets krishanteringsförmåga genom att den initiala responstiden vid en kris förkortas. Projektet ska också leda till ökad förståelse hos landets veterinärer och mellan och inom myndigheterna för myndigheternas olika roller vid en kris. Föreliggande skyldigheter för den enskilda veterinären i dess yrkesroll ska också belysas.

2.3 Projekt mål

Under 2011 ska övningar utvecklas och 2 st övningar ha genomförts. Under 2012 ska ytterligare 8 st övningar genomföras.

SVA ansvarar för att utveckla och genomföra regionala utbildningen av landets veterinärer.. Detta kommer att ske vid ett 10-tal tillfällen, företrädesvis under år 2012..

6 Projektkalkyl

Kalkylpost	Kostnad 2011 tkr	Kostnad 2012 tkr	Kostnad 2013 tkr
Ex. lönekostnader	900	450	225
Ex. utbildning	150	300	100
Resekostnader	25	50	25
It-kostnader		150	
	1 075	950	350

7 Uppföljning av projektet

Projektet kommer kontinuerligt att följas upp och utvärderas. Varje genomförd kurs och övning kommer att utvärderas för sig. Utvärderingarna kommer i förekommande fall att resultera i ändringar i kurs och övningsmaterial.

Kontaktperson uppföljning: Joakim Holmdahl

Kontaktperson ekonomisk uppföljning: Joakim Holmdahl

8 Miljöpåverkan

Jordbruksverket är miljödiplomerade enligt ISO 14001. Projektet kommer att medföra att ett antal resor genomförs, men så långt som möjligt ska telefonmöten utnyttjas. Vid tjänsteresor ska verkets personal planera resorna så att minsta möjliga miljöpåverkan sker.

9 Jämställdhet och mångfald

Jordbruksverkets mångfaldsplan omfattar 8 olika mål.

Visionen enligt planen är: Vår bild är att mångfald ökar vår förmåga att vara så kreativa, effektiva och dynamiska som vårt uppdrag kräver. Mångfalden av personliga egenskaper, kompetenser, bakgrund, arbetsstilar, yrkeserfarenheter, intressen och idériedom skall tillhöra Jordbruksverkets styrkor. Vår Vision är att detta perspektiv på mångfald skall genomsyra verksamheten på alla nivåer.

Seminarieret bekostades med medel från Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB).

Representanter från European Center for Disease Control (ECDC) och European Food Safety Authority (EFSA) var inbjudna att inleda seminariet. Smittskyddsläkarföreningen och Länsveterinärföreningen deltog som observatörer.

Avsikten med seminariet var att utifrån en beskrivning av respektive myndighets nuvarande insatser kring de zoonotiska sjukdomarna diskutera hur man ska kunna förbättra beredskapen och insatserna mot dessa.

Utfallet av seminariet blev att en interrimgrupp bestående av representanter från SVA, SMI, SLV, SoS och SJV fick i uppdrag att gå vidare med de förslag som framkom och de problem som dryftades vid mötet.

Flera telefonmöten har därefter hållits där arbetsformer och tidsplan diskuterats. Tre samarbetsområden har identifierats (bilaga 2):

1 Datastrategi/metoder för bearbetning och analys. Vid Sigtunamötet framhölls en gemensam datastrategi som en väsentlig framgångsfaktor. Detta omfattar en översyn, både av hur befintlig information samlas in, bearbetas, analyseras och delas mellan myndigheterna såväl som identifiering av vilken information som saknas för att myndigheterna skall kunna ha en aktuell och korrekt lägesbild och ett bra underlag för prioriteringar. Då majoriteten av de zoonotiska sjukdomarna är anmälningspliktiga på människa så finns humandata kontinuerligt tillgänglig och bearbetas och analyseras i syfte att övervaka trender samt att upptäcka utbrott. När det gäller övriga fynd av zoonotiska smittämnen så är dessa emellertid utspridda på flera myndigheter. Fynd i foder, hos djur och i livsmedel sammanställs 1 ggr/år, vilket innebär en betydande fördröjning innan en helhetsbild tillsammans med humandata erhålls. Förmågan att agera tidigt på såväl akuta gemensamma händelser som förändringar i trender och mönster är därför ganska begränsad. Vid utbrott av zoonotisk sjukdom på människa finns ett stort behov av att kunna sammanställa information och att få en överblick över om de smittämnen som associerats med utbrottet tidigare har påträffats i t.ex. foder, hos djur eller i livsmedel. Att dela denna typ av information innebär i dagsläget mycket manuellt arbete med många kontakter, och delning av information sker ofta på ett icke kvalitetssäkrat sätt (ex via uppgifter som matats in i Excel). Sammantaget finns det ett stort behov av att samordna denna information och att möjliggöra smidig, och fortlöpande, informationsdelning mellan myndigheter. Data som insamlas används utöver övervakning och för att upptäcka utbrott även till att beräkna prevalenser och incidenser och titta på trender, men moderna metoder för analys av data sällan kommer till användning så som t.ex. olika metoder för s.k. source attribution (metoder som analyserar samband mellan olika agens och källor). Myndigheterna bör gemensamt gå igenom befintliga metoder och analysera

kommer att krävas för att möta klimatförändringarnas påverkan på smittsamma sjukdomar. Utredningen diskuterar hur plattformen för zoonosamverkan också skulle kunna hantera klimateffekter på zoonoser. Detta ökar enligt vår mening betydelsen av en satsning på de områden som denna ansökan täcker.

2.2 Effekter

Ett yttersta effektmål är att minska incidensen av zoonotisk smitta med inhemskt ursprung hos människa. Detta kommer att uppnås både genom att stärka samhällets krisberedskap inför utbrott av zoonotisk sjukdom och genom framtagande av styrinstrument för ett långsiktigt och samordnat arbete med att reducera risken att drabbas av zoonotisk smitta i Sverige.

En samordning av befintliga övervaknings- och datasystem vad gäller zoonotiska agenser på human- som djursidan kommer att bidra till en bättre situationsbild, en ökad möjlighet till tidigt ingripande och en bättre redovisning av den svenska situationen i ett internationellt sammanhang. Effekten av projektet förväntas också bli att myndigheternas aktiviteter inom zoonosområdet får ett tydligare gränssnitt mot allmänheten och mot andra myndigheter, samt att informationsutbyte och

-spridning underlättas.

2.3 Projekt mål

Fyra delprojekt har identifierats för ansökan om anslag. Dessa har följande mål:

1. Genomföra förstudie om samordning av befintliga övervaknings- och datasystem samt delning av typningsinformation. Förstudien skall beakta myndigheternas existerande lösningar för informationshantering och söka smarta lösningar för informationsinsamling och – delning som på ett bra sätt drar nytta av redan utvecklade system. Studien skall också beakta vilka kvantitativa metoder för analys som myndigheterna ser ett behov av och vilka data som behövs för att kunna använda dessa. Förstudien kommer att resultera i ett lösningsförslag och en kostnadsskattning vilken kommer att utgöra underlag för en separat ansökan till MSB inför år 2012. Detta mål är i linje med inriktningsbeslutet främst avseende Utvecklande av arbetet med lägesbilder och informationsdelning mellan myndigheter och Förbättrad förmåga till detektering och tidiga varningar (5.4 sid. 19) men också avseende Förbättrade förutsättningar för att fatta koordinerade beslut vid en kris (5.3 sid.18). Målet stöds också av inriktningsbeslutet avseende Kunskapsutveckling (5.6 sid. 23).

2. Genomföra en översyn av den nationella handlingsplanen för Zoonosutbrott och framtagande av handlingsplaner för *Campylobacter* och *Yersinia*. Dessutom skall en översyn av tidigare strategiarbeten för *Salmonella* och EHEC/VTEC göras enligt samma format. Om möjligt skall även *Listeria* och *Coxiella* bli föremål för framtagande handlingsplaner under treårsperioden. Detta innebär att mål och aktiviteter för hantering av

verksamhetsplanering. I detta kommer de i handlingsplanerna prioriterade målen och aktiviteterna successivt att tas upp. I takt med att aktiviteter genomförs och mål uppnås kommer handlingsplanerna att uppdateras och fortsatt utgöra ett underlag för det gemensamma arbetet.

Den utbrottsgrupp som testas inom Delprojekt 3 kommer att utvärderas efter 1 år och permanentas efter två år om samarbetet bedöms ha varit framgångsrikt. Erfarenheterna kommer också att kommuniceras internt till myndigheternas kommunikationsavdelningar och beredskapsorganisationer.

Den portal som utvecklas inom Delprojekt 4 kommer att förvaltas av Zoonoscenter som idag organisatoriskt ligger under SVA. Portalen kommer fortsatt utgöra ett språkrör för Zoonosrådet och en kanal in till myndigheternas samlade zoonoskunskap.

4 Samverkan

Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), Livsmedelsverket (SLV), Jordbruksverket (SJV), Socialstyrelsen (SoS) och Smittskyddsinstitutet (SMI) har deltagit i förberedelserna till denna ansökan.

Projektplan och rapporter från arbetsgrupperna har diskuterats i Zoonosrådet. SVA, SLV, SJV, SoS och SMI står samtliga bakom denna projektansökan, och kommer att var och en att inom ramen för resp. myndighets ansökan till MSB att söka medel för sitt deltagande i projektet. Dessa ansökningar har samma namn - "Zoonos-samverkan".

OBS att samtliga myndigheter är involverade i samtliga delprojekt. För de olika delprojekten har emellertid en huvudansvarig myndighet utpekats, vilket framgår av tabellen nedan.

Samverkansparter	Delaktighet
Livsmedelsverket	Delat huvudansvar för delprojekt 3 (med SMI)
Smittskyddsinstitutet	Delat huvudansvar för delprojekt 3 (med SLV)
Socialstyrelsen	Huvudansvar för översyn av den nationella handlingsplanen för Zoonosutbrott, delprojekt 2
Statens Jordbruksverk	Huvudansvar för framtagande av agens-specifika handlingsplaner, delprojekt 2.
Statens Veterinärmedicinska Anstalt	Huvudansvar för genomförande av förstudie, delprojekt 1 och utveckling av zoonosportal, delprojekt 4.

Projektet kommer även att förankras med och resultaten spridas till Smittskyddsläkarna, Länsstyrelserna och kommunernas miljöförvaltningar, och även i förekommande fall till andra intressenter såsom vårdgivare,

Nr	Milstolpe	Datum	Delprojekt 1	Delprojekt 2	Delprojekt 3	Delprojekt 4	Övergripande
1	Referensgruppsmöte 0	2010-12-15					X
2	Referensgruppsmöte 1	2011-02-15					X
3	Rekrytering klar	2011-04-01	X	X	X		
4	Referensgruppsmöte 2	2011-05-15					X
5	Existerande system inventerade	2011-05-31	X				
6	Behovsanalys existerande metoder klar	2011-05-31	X				
7	Referensgruppsmöte 3	2011-09-15					X
8	Första version handlingsplan Campy klar	2011-09-30		X			
9	Checklistor klara	2011-09-30			X		
10	Lägesrapport 1:1, 2:1 och 3:1 klar	2011-09-30	X	X	X		
11	Kravfångst klar	2011-10-15	X				
12	Referensgruppsmöte 4	2011-12-15					X
13	Lösningförslag med kostnadskattning klar	2011-12-15	X				
14	Handlingsplan EHEC/VTEC uppdaterad	2011-12-31		X			
15	Slutrapport klar	2012-01-31	X				
16	Referensgruppsmöte 5	2012-02-15					X
17	Översyn nationell strategi klar	2012-02-28		X			
18	Första version handlingsplan Yersinia klar	2012-03-31		X			
19	Checklistor i bruk	2012-03-31			X		
20	Rekrytering klar	2012-04-01				X	
21	Rutiner för provtagning och typning klara	2012-01-31			X		
22	Referensgruppsmöte 6	2012-05-15					X
23	Handlingsplan Campylobacter klar	2012-05-15		X			
24	Handlingsplan Yersinia klar	2012-07-31		X			
25	Första version handlingsplan Salmonella klar	2012-08-31		X			
26	Referensgruppsmöte 7	2012-09-15					X
27	Rutiner för provtagning och typning klara	2012-09-30			X		
28	Lägesrapport 2:2 och 3:2 klar	2012-09-30		X	X		
29	Lägesrapport 4:1 klar	2012-09-30				X	
30	Ansvarsfördelning vid utbrott klar	2012-10-31			X		
31	Kravspec zoonosportal klar	2012-10-31				X	
32	Rutiner för provtagning och typning i bruk	2012-10-31			X		
33	Referensgruppsmöte 8	2012-12-15					X
34	Utvärdering av gruppens funktion klar	2012-12-31			X		
35	Handlingsplan Salmonella klar	2013-01-31		X			
36	Första version handlingsplan Listeria klar	2013-01-31		X			
37	Slutrapport klar	2013-01-31			X		
38	Referensgruppsmöte 9	2013-02-15					X
39	Zoonosportal klar för lansering	2013-04-15				X	
40	Referensgruppsmöte 10	2013-05-15					X
41	Handlingsplan Listeria klar	2013-05-31		X			
42	Utbildning av personal i EpiServer klar	2013-05-31				X	
43	Första version handlingsplan Coxiella klar	2013-06-30		X			
44	Referensgruppsmöte 11	2013-09-15					X
45	Handlingsplan Coxiella klar	2013-10-31		X			
46	Referensgruppsmöte 12	2013-12-15					X
47	Utvärderingsseminarium hålls	2013-12-15					X
48	Slutrapport klar	2014-01-31		X			
49	Rapport utvärdering klar	2014-03-31					X
50	Lägesrapport 3 klar	2013-09-31		X			
51	Slutrapport klar	2013-09-31				X	

Bilaga 4 Ansökan "Gränsvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel"

1 Översikt projektplan

Projektets namn: Radioaktiva ämnen i livsmedel - efterlevnad av gränsvärden

Kontaktuppgifter:

Myndighet:	Livsmedelsverket, SLV
Samverkansområde:	SOFÄ-12
Namn på projektets kontaktperson:	Therese Frisell, SLV Torbjörn Nylén, FOI (medsökande)
Telefonnummer projektets kontaktperson:	Therese Frisell, 018 – 17 55 86 , 0733 – 54 53 94 Torbjörn Nylén, 090 – 10 67 44, 070 – 637 31 91

Tidsplan:

Projektet beräknas påbörjas:	2011-01-01
Projektet beräknas avslutas:	2013-12-31

Kostnad:

Totalkostnad:	4 720 tkr
---------------	-----------

2 Idé och mål

2.1 Bakgrund

Detta projektförslag syftar till att utreda möjligheterna för SJV och SLV att hantera de krav på mätningar och kontroll som EU:s interimsförordningar rörande gränsvärden för radioaktiva ämnen i foder och livsmedel indirekt ställer, samt SJV:s och SLV:s möjligheter att kontrollera efterlevnaden av givna gränsvärden. Projektet syftar även till att ta fram verktyg för att hantera detta samt till att anpassa beslutsstödsprogram så att de i framtid kan användas för att ta fram rekommendationer till konsumenter. Projektet föreslås även på grund av att flertalet av de ämnen som kan bli aktuella vid ett nytt radioaktivt nedfall, är starkt kopplade till krisberedskap eftersom flertalet av dessa ämnen idag inte ingår i SJV:s och SLV:s ordinarie verksamhet.

Inom EU finns förberedda förordningar med maximalt tillåtna halter av radioaktiva ämnen i olika typer av livsmedel samt i foder, vid en radiologisk händelse som påverkar livsmedelsproduktionen. Om omständigheterna så kräver, exempelvis vid en radiologisk olycka inom EU eller misstanke om radiologiskt nedfall över EU, kommer kommissionen att omedelbart anta de förberedda förordningarna. De initiala förordningarna kommer att gälla under så kort tid som möjligt, dock högst i tre månader. Efter konsultationer med experter, kommer kommissionen inom en månad att lägga fram ett nytt förslag

finansiering från FöD (utgiftsområde 6.1:9) och detta föranledde denna ansökan om 2:4-medel.

Projektet motiveras i MSB:s inriktning för anslag 2:4 under punkten 5.2 Metoder och verktyg (Utveckla metoder inom laboratorieberedskapen) och i viss mån 5.6 Kunskapsuppbyggnad (Kunskapsutveckling).

2.2 Effekter

SJV, SLV samt andra berörda myndigheter får en samlad bild av:

- vilka radioaktiva ämnen som kan bli aktuella i foder, djur och livsmedel vid ett nedfall över Sverige givet olika scenarion.
- vilka mätningar som krävs för ett tillräckligt säkert underlag för de beslut som skall fattas och för tillsyn i samband med att "EU:s akutgränsvärden" införs vid ett eventuellt framtida radioaktivt nedfall i Sverige.
- en genomgång av huruvida den kvalité som kommer att krävas för de beslut som skall fattas kan uppnås med tillgängliga analysmetoder.

Projektets resultat kan även ligga till grund för övningar, undervisning samt risk- och sårbarhetsanalyser.

Projektet kommer att leda till vetenskapligt underbyggda rekommendationer, vilket i sin tur leder till förbättrad rådgivning i krissituationer. Resultaten kommer också att ge möjlighet att utarbeta förberedda rekommendationer för olika RN-scenarier som SJV och SLV kan ställas inför.

I och med att resultaten från projektet kommuniceras sker en kunskapsuppbyggnad i inom SJV och SLV och även i andra berörda organisationer och företag (t ex SSM, FOI, SLU, länsstyrelser, kommuner och livsmedelsföretag).

2.3 Projektmål

SJV och SLV skall successivt under projektets gång öka sin kunskap om vilka radioaktiva ämnen som kan bli aktuella att kontrollera och vilka områden inom livsmedelskedjan som bör prioriteras vid olika RN-scenarion. SJV och SLV skall även ha kännedom om de beslutsstödsprogram som används inom EU (t ex EURANOS och ARGOS) och om de visar sig användbara, också ska ha inlett användandet av dem. Vid projektets slut skall framtagna metoder fasas in i normalverksamheten.

SJV och SLV skall vid projektets slut ha god kunskap om vilka laboratorieförmågor med mera som krävs för att vid en radiologisk händelse som påverkar livsmedelskedjan, ge ett tillräckligt säkert underlag för de beslut som skall fattas i samband med att EU inför initiala gränsvärden. Vidare vilken information som krävs för framtagandet av därefter mer långsiktiga gränsvärden. Detta kan innebära att krav på, samt kontrollen av de laboratorier som livsmedelsföretag kommer att utnyttja, också kan behöva förändras.

5 Tidsplan

Datum	Aktivitet
2011	Delprojekt 1: 1.1 Morfologisk analys av problemområdet, scenarioframtagning. 1.2 inledande arbete med att bestämma möjligheterna att mäta de ämnen som blir aktuella. 1.3 inventering av gängse mätteknik som utnyttjas av handeln 1.3 deltagande i NKS-arbeten inom ARGOS och EURANOS
2012	1.2 och 1.3 avslutas, 2.1. inledande arbete med rekommendationer avseende mätningar (utnyttjar 1.2 och 1.3). 1.3 Intencifieras
2013	Skrivning av slutsatser och rekommendationer. Diskussioner med övriga berörda myndigheter och handel om implementering av rekommendationer.
Årligen	Projektmöten, projektuppföljning, strategiska val, budget, administration,
2013	Slutlig projektrapport
2013	Vetenskaplig publikation av resultaten från 1.2

6 Projektkalkyl

Livsmedelsverket söker medel för hela projektet.

Kalkylpost 2011	Kostnad
Lönekostnader	1110 tkr
Hyra anläggningstillgångar, Isotoplaboratorium	500 tkr
Investeringar i utrustning och radioaktiva lösningar	200 tkr
Resor	150 tkr
Summa:	1960 tkr

7 Uppföljning av projektet

SJV och SLV har löpande uppföljning av projektet.

Avdelningschef, SLV är kontakt för den ekonomiska uppföljningen.

Therese Frisell, SLV är ansvarig för utvärderingen av projektet enligt MSB:s utvärderingsmall.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se

Publ.nr MSB648 - Februari 2014 ISBN 978-91-7383-414-8